

management specialists]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative pedagogy*, 26, 164-167. [in Ukrainian]

17. Trotskiy, R. (2017). Formuvannya hotovnosti do upravlinskoї diialnosti kursantiv vyshchych navchalnykh zakladiv MVS Ukrainy u protsesi fakhovoi pidhotovky [Formation of readiness for managerial activity of cadets of higher educational institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine in the process of professional training]. *Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka – Continuous professional education: theory and practice*, 1–2 (50–51), 156–159. [in Ukrainian]

18. Ulich, V. L. (2007). Pedahohichni umovy formuvannya hotovnosti maibutnykh ofitseriv do upravlinskoї diialnosti [Pedagogical conditions for the formation of readiness of future officers for managerial activities]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Khmelnytskyi: National Academy of the State Border Service of Ukraine named after B. Khmelnytskyi. [in Ukrainian]

19. Shynkaruk, V. I. (Ed.). (2002). *Filosofskiy entsyklopedychnyi slovnyk: entsyklopediia [Philosophical encyclopedic dictionary]*. Kyiv: Abrys. [in Ukrainian]

20. Misheniuk, M. (2014). Pedahohichni umovy rozvytku profesiinoї kompetentnosti ofitseriv upravlinnia orhanamy okhorony derzhavnoho kordonu [Pedagogical conditions for the development of professional competence of officers of state border protection bodies]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*, 34, 120-123. [in Ukrainian]

21. Yahupov, V. V., & Svistun, V. I. (2007). Kompetentnistnyi pidkhid do pidhotovky fakhivtsiv u systemi vyshchoї osvity [Competence-based approach to the training of specialists in the higher education system]. *Naukovi zapysky. Pedahohichni, psykholohichni nauky ta sotsialna robota – Proceedings. Pedagogical, psychological sciences and social work*, 71, 3–8. [in Ukrainian]

22. Yakovenko, T. V. (2012). Strukturni komponenty kreatyvnoї kompetentnosti maibutnykh inzheneriv-pedahohiv [Structural components of creative competence of future engineers-pedagogues]. *Problemy inzhenerno-pedahohichnoї osvity – Problems of engineering and pedagogical education*, 37, 106–111. [in Ukrainian]

23. Balendr, A. V. (2018). Designing professionally oriented training courses for border guards in accordance with the sectoral qualifications framework based on the virtual classroom platform. *Information Technologies and Learning Tools*, 63(1), 68-80.

24. Soroka, O., Kalaur, S. & Balendr, A. (2019). Monitoring of corporate culture formation of specialists of social institutions. Postmodern Openings/Deschideri Postmoderne. *lumenpublishing.com*. URL: <https://lumenpublishing.com/journals/index.php/rrem/article/view/1470/pdf>

Отримано редакцією 16.01.2023 р.

УДК 377/378.091.12-051:[37.091.313:008]

DOI: 10.31376/2410-0897-2023-1-51-128-134

ПРОЄКТНА КУЛЬТУРА ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ: СУТЬ ПОНЯТТЯ

Кравець Світлана Григорівна

кандидат педагогічних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник
лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання, докторантка

Інститут професійної освіти НАПН України

e-mail: sveta.kindz@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-8878-6241

Researcher ID: Web of Science: GPK-8698-2022

У статті окреслено значення розвитку культури педагогів професійного навчання для здійснення інноваційної перетворювальної діяльності у сфері професійної освіти. Уточнено належність проєктної культури педагогів професійного навчання до відповідних структур та окреслено результати її вираження на макро- та мікрорівнях. З'ясовано, що проєктна культура педагога професійного навчання ґрунтується на розумінні загальної культури як суспільного феномену, характеризується імплікаційними зв'язками з іншими видами культур, вирізняється серед них особливостями та ознаками проєктності.

Ключові слова: культура, проєктна культура, педагогічна культура, професійна культура, проєктність, проєктна діяльність, педагог професійного навчання.

Постановка проблеми. Підвищення якості й престижності професійної освіти на державному рівні та в європейському просторі є актуальними завданнями сучасної професійної освіти, вирішення яких забезпечить досягнення оперативних цілей державної політики щодо розвитку людського капіталу для відновлення національної економіки у воєнний та повоєнний періоди. Процеси реформування, технологізації, інтернаціоналізації та євроінтеграції в суспільстві зумовлюють виникнення нових знань, заміну, переосмислення та оновлення відомих понять, які за суттю та призначенням у конкретному виді діяльності впливають на освітній, економічний, правовий, управлінський виміри. Відповідно видозмінюється і культура суспільства та кожної окремої особистості, розширюючись контекстом інноваційного перетворення дійсності на основі проєктування, прогнозування, планування, конструювання, виконання (у певні строки) і оцінювання досягнення запланованого. Інноваційний характер людської діяльності спричинює оновлення, осучаснює процеси рубрикації й систематизації культурно-історичного досвіду суспільства, надає культурі особливої якості, що забезпечує культурні трансформації, результатом

яких є видозміна програм, моделей, способів людської діяльності, поведінки, спілкування, орієнтованих на збереження й поєднання історично сформованих культурних універсалій із конкретизованими у певній діяльності актуаліями, які є рушіями й предметами цієї діяльності, фіксуються атрибутами соціокультурного простору, часу, якості, змісту, причинності, необхідності тощо й утворюють цілісну систему, варіативну відносно конкретних форм і видів діяльності, характерних для інноваційного розвитку відповідної соціальної сфери [7, с. 144].

У сфері освіти культура є визначальною основою її інноваційного поступу, оскільки відображає цілісну характеристику суспільного життя та формує нові напрями культуротворення. Залежно від того, якими ідеями, потребами чи традиціями детермінується поведінка людини як носія культури, можна окреслити суть та основні параметри культури у конкретному виді діяльності особистості.

Інноваційний розвиток сучасної професійної освіти характеризується перетвореннями, спрямованими на вирішення найбільш актуальних завдань, зумовленими глобалізаційними та євроінтеграційними процесами. Створення унікальних та інноваційних продуктів на основі досвіду та кращих педагогічних практик супроводжується процесами їх проектування, а прояв, розповсюдження та застосування інновацій уможливується шляхом використання результатів проектної діяльності. Відтак відбувається розширення меж вираження загальної культури педагога, її видозміна відносно різних середовищних і зовнішніх впливів (педагогічна та професійна діяльність), що в контексті здійснення результативної проектної діяльності актуалізує значення дослідження проектної культури та нової проектної термінології, які у сфері вітчизняної освіти теоретично є заявленими, а у практичному аспекті ще не набули істотного й повного розкриття. Розвиток проектної культури педагога професійного навчання сприятиме розв'язанню низки актуальних завдань, пов'язаних із цілеспрямованим створенням технологій проектування різних педагогічних об'єктів, від яких залежить модернізація освітнього процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Спрямовуючи пошук дослідження на уточнення суті поняття «проектна культура педагога професійного навчання», зазначимо, що для нашого дослідження важливими є праці вітчизняних учених, у яких обґрунтовано суть «проектної культури» в контексті професійної педагогіки.

Наприклад, І. Андросук під проектною культурою розуміє якісну характеристику проектної діяльності особистості, що передбачає реалізацію власного творчого потенціалу й досвіду і виражається у високому ступені досконалості спроектованої моделі майбутньої діяльності, матеріального виробу або іншого об'єкту праці [1, с. 217]. В. Сидоренко та А. Брехунець «проектну культуру» розглядають як динамічну сукупність елементів, що поєднує: технологічні знання, уміння і навички, особистісні якості, що необхідні для ефективного оволодіння перетворювальною діяльністю; рівень сформованості індивідуально-творчої готовності особистості до проектування і реалізації діяльності; прагнення до професіонального самовизначення і самореалізації; неперервний інноваційний пошук [10, с. 276]. М. Шевчук та І. Доліна визначають «проектну культуру» як матеріальні, духовні, інтелектуальні та практичні надбання суспільства у проектній сфері, нагромаджені та закріплені упродовж історії, які передаються від покоління до покоління, забезпечують творчу науково-практичну діяльність з розв'язання актуальних життєвих проблем, яка пов'язана з бажаним перетворенням дійсності, і спрямована на отримання конкретного результату, що має об'єктивну та суб'єктивну новизну [11, с. 153]. В. Зіневич обґрунтовує, що «проектна культура» передбачає формування творчої особистості, яка має постійну потребу в самоосвіті, побудові особистого плану безперервної освіти, що є надзвичайно важливим для його ефективної інноваційної діяльності [5, с. 105]. Л. Бережна узагальнює, що «проектна культура» виражається в проектній діяльності й проектному мисленні та втілена в мистецтві планування, винаходу, перетворення світу на підґрунті заздалегідь продуманих проектів [3, с. 3].

Спільною особливістю у визначенні сутності поняття «проектна культура» є її творчо-інноваційне спрямування на результат шляхом цілеспрямованого перетворювання середовища відповідно до соціокультурних цінностей й результативної реалізації при цьому індивідуальних та професійних стратегій. Однак, ураховуючи домінуючі ознаки її носіїв (педагогів професійного навчання) у конкретному соціальному середовищі (освіта, заклад професійної освіти) та особливості проектної культури педагогів професійного навчання, якими є: усвідомленість морально-ціннісної системи й моральної культури суспільства та їх примноження результатами проектної діяльності у сфері професійної освіти; взаємозалежність із педагогічною та професійною культурами та їх творчо-інноваційне взаємозбагачення; планування та здійснення самоосвітньої діяльності в інтравертній та екстравертній педагогічних системах; інноваційна діяльність щодо оновлення змісту професійної освіти задля забезпечення якісної професійної підготовки здобувачів освіти; розширення спектру професійних ролей у процесі проектування та впровадження інноваційних педагогічних технологій; рефлексія результатів проектної діяльності та прогнозування шляхів самовдосконалення для ефективного здійснення інноваційно-проектної діяльності в системі професійної освіти [6, с. 249], основою для уточнення суті досліджуваного феномену є аналіз

імплікаційних зв'язків між базовими категоріями «культура», «професійна культура», «педагогічна культура», «проектність», «проектна діяльність», «педагог професійного навчання».

Мета статті полягає в уточненні суті поняття «проектна культура педагога професійного навчання» на основі аналізу особливостей, ознак та імплікаційних зв'язків між базовими категоріями.

Виклад основного матеріалу. Проектна культура педагогічного працівника закладу професійної освіти проявляється в контексті його життєдіяльності, базуючись на загальній культурі та «системі моральних цінностей, ідеалів, принципів та регулятивів, моральному досвіді людства» [3, с. 500], що визначають моральну культуру й характеризують його як представника різних сфер діяльності: професійної, педагогічної, творчої, громадської, правової та ін.

Належність різних видів культур до певних рамок теоретично узагальнили американські вчені (Дж. Голла і М. Нейтц [12]), серед яких у нашому розумінні – це:

- 1) інституціональна структура культури, пов'язана з соціальними інститутами та конструюванням соціальних / індивідуальних ідентичностей людей, які їх творять; дослідження загальноприйнятих домовленостей і моральної поведінки учасників цих інститутів;
- 2) історична структура культури, в якій відслідковується вплив минулих культурних практик на сучасні, процеси творення культури суспільства протягом того чи іншого історичного періоду;
- 3) диференційована структура культури різних соціокультурних груп, що визначається впливом різного роду соціокультурних диференціації (наприклад, гендерні групи, етнічні меншини тощо) на творення соціальної нерівності та боротьбою за визнання суспільством і владою права на існування їхніх субкультур;
- 4) структура «ефекту публіки», скерована на вивчення того, як культурні об'єкти впливають на людей (публіку, масову аудиторію), як люди їх використовують, чому ті чи інші культурні форми мають успіх у споживачів культури, а решта приречені на швидке забуття;
- 5) структура «розуміння і соціальної дії», коли дослідженню підлягають процеси використання форм культури для управління поведінкою людей та з'ясування прихованого й очевидного сенсу, а також мотивацій певних соціальних дій та ін.

Важливого значення для нашого дослідження набувають ті умовні рамки вивчення культури, які стосуються її належності до інституційної, історичної структури, зазнають впливу («ефект публіки») та характеризуються розумінням і соціальною дією.

У частині визначення інституційності культури педагога професійного навчання визначаємо її місце у суспільстві та соціальній сфері освіти (макрорівень), а на мікрорівні – це професійна освіта, освітнє середовище закладу професійної освіти. Історичний аспект розвитку проектної культури детермінується на макрорівні збереженням культурних національних надбань та їх примноженням в умовах політичних, економічних, соціальних, техніко-технологічних та євроінтеграційних процесів, а на мікрорівні – шанобливим ставленням до педагогічної спадщини та творенням сучасної професійної культури в умовах реформування системи професійної освіти та новими вимогами до педагогів професійного навчання, як носіїв і перетворювачів інституційних культур. «Ефект публіки» у контексті розвитку культури педагога професійного навчання у нашому розумінні визначається посиленням вивченням міжнародного досвіду та кращих педагогічних практик, використання ресурсів екстравертних педагогічних систем (макрорівень), а на мікрорівні – усвідомлене і доцільне використання ресурсів інтравертних педагогічних систем у трансформації власної культури та культури суб'єктів освітнього процесу. У структурі «розуміння і соціальної дії» культура педагога професійного навчання на макрорівні передбачає усвідомлене прийняття моральної культури суспільства та вмотивовані дії щодо самореалізації в цьому середовищі шляхом здійснення практично цінної для суспільства діяльності (професійної, проектної, громадської, виробничо-перетворювальної тощо) та розв'язання актуальних завдань, упровадження інновацій, створення нових технологій, продуктів, ресурсів для системи професійної освіти (мікрорівень).

Таким чином, загальна культура педагога професійного навчання, у нашому розумінні, – це система моральних цінностей, притаманних освітній сфері, ставлень до історично сформованих культурних національних надбань та педагогічної спадщини, розуміння та аналіз трансформаційних впливів інших культурних форм, усвідомлених й мотивованих дій щодо здійснення практично цінної діяльності на макро– та мікрорівнях.

Розглядаючи культуру педагога професійного навчання у контексті її належності до сфери освіти, зокрема до системи професійної освіти, розуміємо її вираження у педагогічній та професійній культурі. Так, на макрорівні культура педагога професійного навчання характеризується як педагогічна й відображає взаємовідносини держави й освіти, конкретного фахівця у галузі освіти на національному та регіональному, а також міжнародному рівнях. Соціально-моральний потенціал педагогічної культури (ціннісні орієнтації, морально-вольові якості, ставлення, розуміння, фундаментальні знання, педагогічна майстерність, досвід та ін.) конкретизується професійними ознаками тієї інституційної структури, у якій перебуває носій педагогічної культури. Таким чином, педагог професійного навчання на мікрорівні (у системі професійної освіти та

освітньому середовищі закладу професійної освіти) збагачує педагогічну культуру атрибутами професійної культури – компетентностями та професійною майстерністю у певній галузі знань.

Звісно, погоджуємося із позицією Г. Балла в тому, що такі складники професійної культури особистості як: творче здійснення праці (володіння стратегіями творчої діяльності, загальновідомими, а також неформалізованими особистісними знаннями, розвиненість професійної інтуїції) та розвиненість професійно важливих компонентів мотивації та самосвідомості (любов до своєї професії, максимальне спрямування інструментальних здібностей особистості (включно з її творчими можливостями) на реалізацію притаманного конкретній професії провідного нормативного сенсу, «професійних шор», відкритість світовим досягненням, долученість до інших галузей культури тощо) виходять за межі професійної компетентності й одночасно детермінують її розвиток та вдосконалення інших видів компетентностей [2]. Варто акцентувати увагу на тому, що складником професійної культури є й проєктна компетентність, яка у професійній діяльності педагога професійного навчання може проявлятися як конкретизована здатність інноваційного прояву професійної компетентності, а також як окрема інтегративна якість особистості, що визначається здатністю педагога планувати, прогнозувати, організувати, реалізувати, координувати й аналізувати як власну, так і навчальну проєктну діяльність здобувачів освіти на основі творчого застосування проєктних знань, досвіду, ціннісних ставлень тощо. Відтак розуміємо, що «проєктність» є типологічною ознакою проєктної культури і на психологічному рівні забезпечує: інноваційне мислення особистості, яка здійснює професійну діяльність із застосуванням проєктних технологій на основі усвідомлення кінцевих результатів такої діяльності.

В умовах реформування та модернізації сучасної системи професійної освіти «проєктування» постає своєрідним ресурсом, засобом, механізмом забезпечення якісних змін і у діяльнісному контексті реалізовується на основі усвідомленого вибору цих ресурсів, осмислення теоретичних знань, безпосередньо проєктування та втілення його результатів на практиці. Цей процес, що набуває діяльнісного характеру, ототожнюється з поняттям «проєктна діяльність» і характеризується розвитком, перетворенням, вдосконаленням, розв'язанням суперечностей у сучасних освітніх системах. На рівні закладу професійної освіти, зокрема в професійній підготовці, проєктна діяльність передбачає моделювання освітньо-розвивального середовища, навчальної або виховної технології, практико-орієнтованих методів цілеспрямованого впливу на суб'єктів освітнього процесу з метою досягнення його мети і вирішення завдань. Проєктна діяльність сприяє розвитку проєктної культури через психологічні процеси ампліфікації (збагачення, посилення, поглиблення), інтеріоризації (перетворення зовнішніх, реальних дій з предметами у внутрішні) й екстеріоризації (перехід від внутрішньої, психічної діяльності, до зовнішньої, предметної) як механізми розвитку та навчання тощо) [8, с. 50]. Результатом вираження проєктної культури є соціально значущий ефект, який вбачається у: 1) проєктуванні траєкторії особистісного професійного розвитку педагога професійного навчання в умовах інтра- та екстравертної педагогічних систем; 2) проєктуванні сучасного змісту освіти (професійних стандартів, освітніх стандартів, оновлення освітніх програм професійної підготовки здобувачів освіти, участь в удосконаленні законодавчого та нормативно-правового поля у сфері освіти); 3) проєктуванні освітнього процесу через управління та реалізацію навчальних проєктів, доцільне застосування проєктних технологій в освітньому процесі; 4) розвитку соціального (державно-приватного) партнерства шляхом реалізації проєктів щодо інноваційного розвитку закладу професійної освіти (запровадження дуальної форми навчання, проведення спільних заходів із представниками органів державної (місцевої) влади, бізнесу, громадських організацій; створення навчально-практичних центрів, Центрів кар'єри, Кваліфікаційних центрів тощо).

Виділення проєктування в особливий вид професійно-педагогічної діяльності привело до розвитку особливого виду культури – проєктної, що ґрунтується на змісті педагогічної та професійної культур, а з іншої сторони, детермінує їх розвиток й удосконалення відповідно до освітніх тенденцій сучасності та майбутніх перспектив.

На підтвердження думки щодо витоків проєктної культури педагога професійного навчання від педагогічної та професійної, зазначимо, що ми розглядаємо носієм цих видів культур власне педагога професійного навчання, який є педагогічним працівником і реалізовує основну мету професійної діяльності – організація і здійснення педагогічної діяльності, в тому числі професійно-практичної підготовки здобувачів освіти, в закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти та інших суб'єктах освітньої діяльності [9]. Таким чином, займаючи цю посаду, ми розуміємо, що він є носієм педагогічної культури, обізнаний із культурою різноманітних видів педагогічної діяльності, що надає йому право здійснювати професійну діяльність, формувати й розвивати особистість здобувачів освіти.

Потенціал педагогічної і професійної культур педагога професійного навчання характеризує стійку систему духовних, моральних, правових, екологічних, здоров'язбережувальних цінностей, світогляду, ставлень, розуміння, усвідомлених й мотивованих дій, які є ціннісним капіталом для особистісного професійного розвитку в контексті різних видів культур та водночас їх примноження результатами

майстерної та унікальної проектної діяльності. Процеси та результати проектної діяльності збагачують педагогічну і професійну культуру педагога професійного навчання, розвивають проектну культуру як окремий феномен у системі культур (рис. 1).

Рис. 1. Імплікаційні зв'язки між поняттями «культура», «професійна культура», «педагогічна культура», «проєктна культура»

Представлений аналіз засвідчує імплікаційність понять «культура», «професійна культура», «педагогічна культура», «проєктна культура», які для педагога професійного навчання беруть початок із розуміння загальної культури як суспільного феномену, детермінують взаєморозвиток, декомпозиціюються підкатегоріями, видами, компонентами та відповідним їм змістом у соціокультурному середовищі на макро- та мікрорівнях.

Висновки. Заявлені зв'язки, особливості розвитку та характерні ознаки проектності вирізняють проектну культуру педагога професійного навчання серед інших видів культур і є основою для уточнення її суті. Отже, «проєктна культура педагога професійного навчання» – це усвідомлена та морально відповідна поліфункціональна властивість особистості, що уможливує проєктування власної траєкторії професійного розвитку на рефлексивній основі та забезпечує створення, реалізацію й оцінювання творчо-інноваційних освітніх проєктів різних рівнів і в змінних умовах, спрямованих на розв'язання стратегічних завдань освітньої галузі та якісної професійної підготовки здобувачів освіти. Поліфункціональність проектної культури педагогів професійного навчання передбачає її розвиток та застосування на різних рівнях: на особистісному та професійному, на макро- та мікрорівнях, у національному та міжнародному вимірах. На кожному із цих рівнів тією чи іншою мірою набувають значення компоненти проектної культури педагогів професійного навчання (мотиваційно-ціннісний, інноваційно-когнітивний, проєктувально-діяльнісний, особистісно-рефлексійний), деталізація змісту яких є наступним завданням наукового пошуку.

Список використаної літератури

1. Андрущук І. П. Проектна культура: сутність та особливості. *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент. Серія: Педагогічні науки*: зб. наук. пр. / МІХМД ім.С. Далі, ІПТО НАПН України; редкол.: В. Ф. Орлов (голова) Київ: ТОНАР, 2018. Вип. 13. С. 208–221.
2. Балл Г. О. Категорія «культура особистості» в аналізі гуманізації загальної та професійної освіти. *Педагогіка і психологія професійної освіти результати досліджень і перспективи* / за ред. І. А. Зязюна, Н. Г. Ничкало. Київ, 2003. С. 238–243.
3. Бережна Л. Проектна культура як основний спосіб реалізації інноваційної педагогічної діяльності. *Теорія та методика управління освітою*. 2010. № 3. С. 1–9. URL: <http://tme.umo.edu.ua/docs/3/10beripa.pdf> (дата звернення: 15.03.2023).
4. Енциклопедія освіти / НАПН України; голов. ред. В. Г. Кремень, редкол.: О. І. Ляшенко та ін. 2-ге вид., допов. та перероб. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.
5. Зіневич В. Проектна діяльність та проектна культура як передумови інноваційної діяльності педагога. *Витоки педагогічної майстерності*: зб. наук. праць / Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2015. Вип. 15. С. 100–106.
6. Кравець С. Г. Особливості розвитку проектної культури педагогічних працівників закладів професійної освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету ім. Олександра Довженка*. 2022. Вип. 3(1), № 50. С. 245–251. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/733591/> (дата звернення: 15.03.2023).
7. Кравець С. Г. Проектна культура педагогів професійного навчання у контексті наукового осмислення. *Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи*: зб. матеріалів конф. Хмельницький, 2017 С. 143–145.
8. Кравець С. Г. Психолого-педагогічні основи проектної діяльності майбутніх кваліфікованих робітників. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*: зб. наук. праць / редкол.: В. О. Радкевич (голова) та ін. Київ, 2016. Вип. 11. С. 44–53.
9. Професійний стандарт «Педагог професійного навчання». Наказ Інституту професійної освіти Національної академії педагогічних наук України від 29.12.2022 року № 38-ОД. URL: <https://register.nqa.gov.ua/profstandart/pedagog-profesijnogo-navcanna-2> (дата звернення: 15.03.2023).

10. Сидоренко В., Брехунець А. Сутність поняття проектної культури. *Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Педагогіка. Психологія. Філософія.* 2013. Вип. 28 (1). С. 270–278.

11. Шевчук М. О., Доліна І. В. Проектна культура керівника: сутність поняття. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки»* (Ніжинський державний університет ім. Миколи Гоголя) / за ред. Є. І. Коваленко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. № 3. С. 218–223.

12. Hall J., Neitz M. J. *Culture: Sociological Perspectives*. Englewood Cliffs, New York: Prentice Hall, 1993. 237 p.

PROJECT CULTURE OF A VOCATIONAL TEACHER: CONCEPT ESSENCE

Kravets Svitlana

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher, Senior Researcher Officer at the Laboratory of Foreign Systems of Vocational Education and Training, Doctorate Student

Institute of Vocational Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine

Introduction. Society's culture and individual influences the pace, content, and quality of state development. In the field of education, culture is the determining basis of its innovative development, which in pedagogical activity is characterized by the processes of designing and creating unique and innovative products, the result of which depends on the level of formation of the vocational teacher project culture.

The processes of reforming, technologization, internationalization, and European integration in society lead to the emergence of new knowledge, replacement, rethinking, and updating of known concepts that, by their nature and purpose in a particular type of activity, affect the educational, economic, legal, and managerial dimensions.

Purpose. Concept essence clarification of the «project culture of a vocational teacher» based on the analysis of features, characteristics and implications between the basic categories.

Methods. Analysis of scientific works, induction and deduction, implication, systematization, and generalization were used.

Results. The article outlines the importance of developing the vocational teachers' culture for the implementation of innovative transformational activities in the field of vocational education. The project culture affiliation of vocational teachers to the relevant structures is clarified and the results of its expression at the macro and micro levels are outlined.

The multi-functionality of the project culture of vocational teachers involves its development and application at different levels: personal and professional, macro and micro levels, and national and international dimensions. At each of these levels, the components of the project culture of vocational teachers (motivational and value, innovative and cognitive, design and activity, personal and reflective) become more or less important, the detailing of the content of which is the next task of scientific research.

Originality. It has been found that the vocational teacher project culture is based on an understanding of general culture as a social phenomenon, is characterized by implicit connections with other types of cultures, and is distinguished among them by the features and characteristics of projectivity. The project activities processes and results enrich the pedagogical and professional culture of the vocational teacher and develop project culture as a separate phenomenon in the system of cultures.

Conclusion. The project culture of vocational teachers is a conscious and morally relevant multifunctional property of the individual that makes it possible to design their professional development trajectory on a reflective basis and ensures the creation, implementation and evaluation of creative and innovative educational projects at different levels and in changing conditions aimed at solving strategic tasks of the educational sector and high-quality professional training of students. The project culture multi-functionality of vocational teachers involves its development and application at different levels: personal and professional, macro and micro, national and international.

Keywords: Culture, Project Culture, Pedagogical Culture, Professional Culture, Projectivity, Project Activity, Vocational Teacher.

References

1. Androshchuk, I. P. (2018). Proektna kultura: sutnist ta osoblyvosti [Project culture: essence and features]. *Mystetska osvita: zmist, tekhnologii, menezhment – Art education: content, technology, management*, 13, 208–221. [in Ukrainian].
2. Ball, H. O. (2003). Katehoriia «kultura osobystosti» v analizi humanizatsii zahalnoi ta profesiinoi osvity [The category of «personality culture» in the analysis of the humanization of general and vocational education]. I. A. Ziaziuna, & N. H. Nychkalo (Eds). *Pedahohika i psykhohohiia profesiinoi osvity rezultaty doslidzhen i perspektyvy – Pedagogy and psychology of vocational education: results of research and prospects*, (pp. 238-243). Kyiv, Ukraine. [in Ukrainian].
3. Berezhna, L. (2010). Proektna kultura yak osnovnyi sposib realizatsii innovatsiinoi pedahohichnoi diialnosti [Project culture as the main way of realization of innovative pedagogical activity]. *Teoriia ta metodyka upravlinnia osvitoiu – Theory and methods of education management*, 3, 1–9. URL: <http://tme.umo.edu.ua/docs/3/10beripa.pdf>. [in Ukrainian].
4. NAPN Ukrainy. (2021). *Entsyklopediia osvity [Encyclopedia of Education]*. V. H. Kremen (Ed.). Kyiv: Yurinkom Inter. [in Ukrainian].

5. Zinevych, V. (2015). Proektna diialnist ta proektna kultura yak peredumovy innovatsiinoi diialnosti pedahoha [Project activity and project culture as prerequisites for innovative teacher's activity]. *Vytyky pedahohichnoi maisternosti – Origins of Pedagogical Excellence*, 15, 100–106. [in Ukrainian].

6. Kravets, S. H. (2022). Osoblyvosti rozvytku proiektnoi kultury pedahohichnykh pratsivnykiv zakladiv profesiinoi osvity [Features of the development of project culture of pedagogical workers of vocational education institutions]. *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. Oleksandra Dovzhenka – Bulletin of Hlukhiv Oleksandr Dovzhenko National Pedagogical University*, 3(50), 245–251. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/733591/> [in Ukrainian].

7. Kravets S. H. (2017). Proiektna kultura pedahohiv profesiinoho navchannia u konteksti naukovoho osmyslennia [Project culture of vocational teachers in the context of scientific understanding]. *Profesiine stanovlennia osobystosti: problemy i perspektyvy – Professional formation of personality: problems and prospects*, 143–145. [in Ukrainian].

8. Kravets, S. H. (2016). Psykholoho-pedahohichni osnovy proektnoi diialnosti maibutnikh kvalifikovanykh robotnykiv [Psychological and pedagogical bases of project activity of future skilled workers]. *Naukovyi visnyk Instytutu profesiino-tekhnichnoi osvity NAPN Ukrainy. Profesiina pedahohika – Scientific Bulletin of the Institute of Vocational Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine*, 11, 44–53. [in Ukrainian].

9. Instytutu profesiinoi osvity Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy. (2022, Desember 29). *Profesiinyi standart «Pedahoh profesiinoho navchannia» [Professional standard «Teacher of vocational training»]*. URL: <https://register.nqa.gov.ua/profstandart/pedagog-profesijnogo-navcanna-2> [in Ukrainian].

10. Sydorenko, V., & Brekhunets, A. (2013). Sutnist poniattia proektnoi kultury [The essence of the concept of project culture]. *Humanitarnyi visnyk Derzhavnoho vyshchoho navchalnoho zakladu «Pereiaslav-Khmelnytskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Hryhoriia Skovorody» – Project culture of the leader: the essence of the concept*, 28(1), 270–278. [in Ukrainian].

11. Shevchuk, M. O., & Dolina, I. V. (2017). Proektna kultura kerivnyka: sutnist poniattia [Project culture of the leader: the essence of the concept]. *Naukovi zapysky – Scientific notes*, 3, 218–223. [in Ukrainian].

12. Hall, J., & Neitz, M. J. (1993). *Culture: Sociological Perspectives*. Englewood Cliffs, New York: Prentice Hall.

Отримано редакцією 23.03.2023 р.

УДК 378[81'367:811.161.2]

DOI: 10.31376/2410-0897-2023-1-51-134-140

ПРИНЦИП МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ТЕЛЕВЕДУЧИХ: ТЕОРЕТИЧНИЙ І ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТИ

Дружененко Раїса Сергіївна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови

Київський університет імені Бориса Грінченка

e-mail: raisadruzenenko@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-7002-4273

У статті представлено наукові дослідження з проблеми реалізації принципу міждисциплінарних зв'язків у процесі формування культури професійного мовлення майбутніх телеведучих. Автор доводить актуальність порушеної проблеми шляхом аналізу спеціальної наукової бази, що засвідчує відсутність глибоких системних напрацювань в означеному напрямі. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування феномену міжпредметності, осмислення доцільності й ефективності залучення вказаного принципу до процесу мовної підготовки майбутнього телеведучого, а також презентація системи вправ і завдань з культури мовлення на основі міждисциплінарних зв'язків для студентів означеної спеціальності. Автор робить висновок, що врахування дидактичних традицій та інновацій зумовлює якісну реалізацію принципу міждисциплінарних зв'язків і забезпечує високий рівень формування культури професійного мовлення майбутніх телеведучих.

Ключові слова: ведучі телевізійних програм, культура професійного мовлення, міждисциплінарність, принцип міждисциплінарних зв'язків.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку освітньої галузі, зокрема в аспекті підготовки майбутніх фахівців, тенденція до міждисциплінарності позначена маркерами необхідності й ефективності, характеризується накопиченням потужного теоретичного й експериментального матеріалу, оцінюється вченими як позитивний компонент методик навчання, що «дозволяє здійснювати професійне проєктування на системному рівні узагальнення, готуючи майбутнього фахівця до вирішення комплексних завдань» [6, с. 156]. Переконані, що в розрізі нових стандартів вищої освіти, якісної фахової і мовної підготовки майбутнього телеведучого міждисциплінарність має лягти в основу сучасних методик навчання української мови, що забезпечить системне вивчення фахових дисциплін та виробить уміння комплексного бачення майбутньої професії. Зважаючи на це, тема реалізації принципу міждисциплінарних зв'язків у процесі формування культури професійного мовлення майбутніх телеведучих є **актуальною**.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Моніторинг наукової бази з проблеми спонукає до висновку про виявлення інтересу до міждисциплінарних зв'язків як методичного феномену: загальнонаукова парадигма міждисциплінарності уकुлювала теоретичні положення про природу, сутність, види, функції, умови і причини реалізації, результати залучення, історію розвитку ([2; 11; 14; 19;